

AZ ÚJÉPÜLET

Részlet az *Elnök úr* című regényből

MIGUEL ÁNGEL ASTURIAS

La Casa-Nueva, így nevezték a kopott falu, félelmetes házszőrnyeteget, mely naponta nyelte magába a Zsarnok igazságának áldozatait. Reggel nyolc órára ugrott az órák mutatója (ó, szép régi víz-órák, akkor még nem szöcskeként ugrált az idő, nem kattánva perdült az óramutató!), amikor Fedinát bezárták az egyik föld alatti tömlőcbe. Valóságos kripta volt ez, gitár formájú sirtüreg. Előzőleg felvették személyi adatait, és tüzetesen átvizsgálták ruháit. Teste valamennyi zugát aprólékosan átkutatták — felháborító művelet volt —, feje búbjától a lábujja hegyéig. S amikor megtalálták inge alatt a cédulát, Canales tábornok ismert betűivel, a vizsgálatot még perverzebb módon folytatták.

Míg mindezt átgondolta, elfáradt az állástól az alig két lépésnyi odúban; nagy kinnal a földre kuporodott, de kisvártatva ismét csak felállt. A talaj nyirkos hidege felkúszott tomporára, aztán lábszárcsontjaiba, onnan a karjába, majd a nyakán át a fülébe és az arcába — ó, az emberi test hamar kihűl! —, néhány percig így maradt, de hamarosan újra lekuporodott, majd megint csak feltápáskodott...

Az udvarokon női rabok énekeltek, kiterelték őket a zárakból levegőzni. Nyers zöldegszagú dalok voltak ezek, pedig énekükbe szívük minden forró hevületét beleöntötték. Némelyik dal álomsító dúdolással szűrődött át, és kegyetlenül egyhangú volt; olykor az ének leverő, mázsás súlyát hirtelen kétségbeesett kiáltások szakították meg... káromkodás... szitoközön... átkozódás...

Fedinát az első pillanattól jeges rémülettel töltötte el az egyik ilyen egyhangú dal: durva volt, fülsértő, s a zsoltárok egyhangúságával ismételtette:

Az Újépületből
a rossz házakig,
hej, csillagocskám,
egy lépés csupán...
Most, hogy magunk vagyunk,
hej, csillagocskám,
ölelj meg, babám!

Jaj, jaj, jaj, jaj!
ölelj meg, babám,

hiszen innét a
hírhedt házakig,
hej, csillagocskám,
egy lépés csupán...

A két első sor elütött a dal többi részétől; ám ez a kis aránytalanság még jobban kiemelte az Újépület és a rossz házak közeli rokonságát. A ritmus áldozatul esett a valóságnak, széttöredezett, s így még elviselhetlenebbé tette a gyöttrő helyzetet, még nagyobb félelemmel töltötte el Fedinát; az asszony minden ízében remegett, s a rettegés egyre fokozta kibírhatatlan állapotát. Később, amikor ez az agyonhajszolt lemezre emlékeztető hang, mely minden bűntény-nél több titkot sejtetett, csontja velejéig átjárta, rettegése az örülettig fokozódott. Szürnyű volt ezt a mogorva és keserű dalt hallani kora reggel. Egy nyüzött ember nem vonaglik úgy kínjában, ahogy ő vonaglott ebben a föld alatti patkánylyukban az ének hallatára. A többi fogoly meg — nem gondolva arra, hogy az örömeány ágya sokkal fagyosabb, mint a börtön padlója — a szabadság és a napfény viszontlátásának legmagasztosabb reményeként szívtá magába ezt az énekszót.

Kisfiára gondolt, s ez némileg megnyugtatta. Mintha még mindig a szíve alatt hordaná. Az anyák szüntelenül úgy érzik, hogy magzatuk nem hagyta el teljesen a testüket. Ha kikerül a börtönből, első dolga lesz, hogy megkeresztelteti. Hiszen már éppen keresztelni akarták. Milyen szép is a kicsi ruha meg a fejkötő, Camila kisasszony ajándéka. Eltervezte, hogy az ünnepséget reggel húsos kukoricatortával és csokoládéval kezdi, délre rizses aprólék meg szalonnás mandula, estére meg fahéjas szörp, mandulatej, meg fagyalt ostyával!... Az üvegszemű nyomdásznál már előre megrendelte a barátaiknak adományozandó ünnepi emléklapokat... No és lesz a keresztelőn két Schumann-kocsi is: nagy, erős lovak húzzák a kocsikat, egészen olyanok, mint a mozdonyok, szép ezüst lánc csireg-csörög rajtuk, a bakon pedig szalonkabátos, cilinderes kocsis ül!

Aztán igyekezett kivenni a fejéből ezeket a gondolatokat... Nehogy még vele is az történjék, mint az egyszeri emberrel, aki a történet szerint esküvője előtt így dicsekedett: „No, aztán holnap ilyenkor... hej, majd meglátod, kicsikém!...” Másnap, amint az esküvőjére ment, az utcán egy téglával fejbe vágták.

Ismét fiára fordultak a gondolatai, s erre egész lényét olyan gyönyörűség járta át, hogy tekintete önkéntelenül a szemközi falon éktelenkedő nagy csomó egyetlen rajzra fordult; ez a csúnya látvány megint csak megzavarta. Voltak ott kereszték, szent idézetek, férfi-nevek, keltekezések, titokzatos számok békés szomszédságban mindenféle méretű nemi szervekkel. Isten neve egy ijesztő arányú himvesszón nyugodott, egy here fölött pedig a 13-as szám trónolt; aztán csavart gyertyatartó formájú torz ördögök, virágszirmok, bírák és tisztviselők, hajók, horgonyok, napok, és bölcsők, palackok, összekulcsolt kezek, szemek, tőrrel átdöfött szívek, rendőrcsokhoz hasonló bajuszos napkorongok, vénkisasszony-arcú holdtányérok, három- és ötágú csillagok, órák, szirének, szárnyas gitárok, nyilak...

Megrettent és menekülni akart e beteges örültségektől, de bármerre fordult, ismét csak mocskos dolgokkal telerondított falakkal

találta szemközt magát. Félelemtől reszketve hunyta le a szemét; asszony volt, aki csúszós talajon járt, s lépteire nem ablakok, hanem szakadékok nyíltak meg, az ég is úgy tűnt csillagaival, mintha farkas viczorogna feléje.

A földön hangyák cipeltek valami bogár-dögöt: Fedina a rajzok hatására úgy látta, egy hatalmas nemiszerv kúszik a bűnös ágyak felé...

Az Újépületből
a rossz házakig,
hej, csillagocskám...

S mintha a dal is apró, bizsergető, vékony üvegszilánkokat szúrt volna bőre alá és enyhén dörzsölgette volna női szemérmét.

Kint a városban folytatódott az Elnök Úr tiszteletére rendezett ünnepek. A Fő téren, mint valami vesztőhely pódiuma, hatalmas emelvény meredezett, egyik végében vetítövászon fehérlett: erre vetítették a homályos filmrészleteket az áhítatos tömeg számára, mely mintha eretnekégetést bámult volna. A középületek ragyogó fényben emelkedtek ki a sötét háttérből. Hömpölygött a nép a kör alakú park körül, melyet hegyes vasrács határolt. A társadalom előkelői hanyagul sétálgattak, a szegény néposztály gyermekei áhítatos csöndben figyelték a filmelőadást és a tündöklően kivilágított Guatemala Cityt. A park padjain öregemberek és öregasszonyok üldögéltek, de voltak ott betegek és házastársak is — ez utóbbiak szaporán ásítotztak, nem is leplezték unalmukat, s közben figyelték a sétálókat. Az arra haladó lányok mind kaptak tőlük egy-egy kedves bókot, minden barátira ráköszöntötték a jó estét. Időről időre gazdag és szegény az égre emelte a tekintetét: odafönn nagy durrogással színes rakéták robbantak; szívérványosan bontották ki fényszálaikat, mintha csak valami szép, himzett indián ingből húzták volna fel valamennyit a sötét boltozatra.

A föld alatti cellákban, ezekben a pokoli „calabozo”-kban az első éjszaka idegtépő. A fogoly a vaksötétben úgy érzi, mintha kiszakadt volna a világból és lidérces látomások között imbolyogna. A falak elmosódnak, a tető eltűnik a feje felől, a talaj elsüllyed a lába alatt —, s mégis milyen messze van a szerencsétlen lélek a szabadságtól! Inkább kriptai halottnak érzi magát.

Fedina imádkozásba fogott. „Emlékezz rá, ó legirgalmasabb Szűz Mária, még soha nem tetted meg, hogy bárkit, aki oltalomért, támogatásért, védelemért Hozzád fordult, meg ne hallgattad volna... Ezen reménységtől indítatva fordulok Feléd, minden Szüzek Szüze, Szűz Édesanya, eléd járulok, és sírva vallom meg vétkeim, lábad elé vetve magam... Ne utasítsd el könyörgésem, ó, Szűz Mária, inkább fogadd szívesen rimánkodásom és vedd magadhoz nyájasan a bánatomat... Ámen...”

Nem tudta folytatni. A sötétség kemény marokkal fojtogatta a torját. Erőlenül a földre omlott, és karjával, melyeket a cella éjszakájában sokkal hosszabbnak érzett, átölelte a jéghideg földet, a rabok földjét, minden ott szenvedett rab földjét, akik igazságtalan üldözötést szenvedtek az igazságért, minden haldokló és vándor fagyos földjét...

Ora pro nobis...
Ora pro nobis...
Ora pro nobis...
Ora pro nobis...
Ora pro nobis...
Ora pro nobis...
Ora pro nobis...
Ora pro nobis...

Lassanként magához tért. Éhes volt. Ki szoptatja meg a gyermekét...? Négykézláb az ajtóhoz küszött és kopogott... Hiába... Hiába.

Ora pro nobis...
Ora pro nobis...
Ora pro nobis...

Messziről tizenkét harangütés hallatszott...

Ora pro nobis...
Ora pro nobis...

A gyermeke világából...

Ora pro nobis...

A harang tizenkettőt vert, jól megszámolta... Hirtelen felélénkiült; erőlködött, hogy szabadnak érezze magát, és sikerült. Otthon volt, a házukban, az ismert tárgyak és az ismerős arcok között... hallotta, amint így szól Juanitához: „Isten veled, örülök, hogy láttalak!...” Kilépett az udvarra, és tapsolva hívta a kis Gabrielát, megpiszkálta a tüzet, és közben tisztelettel köszöntötte don Timoteót... Mindennapi élete most eleven valóságnak tűnt...

Odakiint ünnepeltek. A vesztőhelyszerű emelvényen csillogott a vetítívászon, a vízikerekhez láncolt rabszolgák parkja körül egyre keringtek a járókelők.

Egyszerre csak, amikor a legkevésbé várta, kinyílt a cella ajtaja. A retesz csikordulására ijedten visszalépett, mintha szakadék nyílt volna meg előtte. Két ember tapogatózott utána a sötétben, s amint elérték, kilökdösték a szűk folyosóra, melyen sóhajtozva és panaszkodva futkosott a metsző éjszakai szél. Áthaladtak két sötét szobán, majd feltűnt egy kivilágított helyiség ajtaja.

Amikor ide belépett, a hadbíró éppen az írnökával beszélgetett halk hangon.

— Ez az az ember, aki játszani szokott a Carmen Szűz templomának az orgonáján... — gondolta Fedina, amint megpillantotta. — Már ott a Canales-ház előtt nagyon ismerős volt nekem. Sokszor láttam a templomban. Nem lehet rossz ember...

A hadbíró most feléje fordította a tekintetét, és hosszan szemlélte, szinte azzal a bizonyos vetkőztető férfipillantással. Aztán sorra feltette a szokásos kérdéseket: neve, kora, családi állapota, foglalkozása, lakóhelye. Rodas felesége becsületesen és fegyelmezetten válaszolgatott a kérdésekre. Az írnök éppen utolsó feleletét jegyezte,

amikor az asszony is feltett egy kérdést, de hangját elnyomta a telefon csengése; a szomszéd szoba csöndjébe belereccsent egy rekedt női hang: — Igen! Hogy van a beteg?... Mennyire örülök!... Ma reggel elküldtem Canduchát, érdeklődjek felőle... A ruha?... A ruha nagyon jó, kitűnő a szabása!... Hogyan?... Nem, nem túl hosszú!... De ha mondom, hogy nem... Igen, de okvetlenül..... Igen..... igen, igen.... Jöjjenek okvetlenül!... Isten vele ... Jó éjszakát! Isten vele

A hadbíró közben válaszolt Fedina kérdésére; hangja bizalmaskodó volt, mint a kegyetlen tréfákat kedvelő, alattomos embereké:

— Kérdezzen csak nyugodtan, mi azért vagyunk itt, hogy olyan emberek kérdéseire válaszoljunk, akik, mint kegyed is, nem is sejtik, miért kerültek ide.

Aztán egészen más hangon, kiszámított lassúsággal mondta, s közben varangyos béka szemét mereven a fiatalasszonyra függesztette:

— De előbb sziveskedjék elárulni nekem, mit tetszett művelni ma hajnalban Eusebio Canales tábornok házában...?

— Meg... meglátogattam a tábornokot... bizonyos ügyben...

— Nos... beszéljünk világosan, mint barátokhoz illik. Éppen ez a bizonyos ügy érdekelné engem...

— A magam ügyében voltam ott, uram... a saját kis ügyemben... Hogy... nézze csak... elmondom én az egészet egy szuszra: meg akartam mondani néki, hogy hajnalban el fogják vinni, amiatt a gyilkosság miatt... annak az ezredesnek, annak a Parrales Sonriente ezredesnek a meggyilkolása miatt, akit ott öltek meg a Kapunál, nem messze a székesegyháztól... hát csak ezért...

— És még van bór a képén kérdezni tőlem, miért van itt? Bandita! Kerítónó! EZ semmi magának, mi?... Bandita! Romlott perzona!... EZ semmi magának? ez s e m m i.....?!

Minden egyes „semmi”-re láthatóan nőttön-nőtt a hadbíró felháborodása.

— Várjon, jó uram... — kulcsolta össze a kezét Fedina — ...könyörgöm, hadd mondom el, hadd mondom el végtére, hadd mondom végig... Várjon egy kevéssé, nagy jó uram, hallgasson meg, várjon egy kevéssé... Az életére kérem... Amikor én odaérkeztem a tábornok házához, a tábornok már nem volt ott... sem őt, sem senkit nem találtam a házban... mindnyájan elmentek már, a ház teljesen elhagyatott volt... csak a bolond dajka futkosott össze-vissza, a haját tépve és jajgatva...

A hadbíró mint a bomlott óra kotyogott.

— Ez semmi magának, mi? Ez semmi magának? Hány órakerkeztet oda?

— A Merced katedrális órája éppen elütötte a hatot, uram!

— Ejnye, de jól emlékszik! És azt honnan tudta meg, hogy Canales tábornokot hajnalban le akarják tartóztatni?

— Én-e?

— Maga, maga!

— Én... a férjemtől hallottam.

— És a férje... hogy is hívják a férjét?

— Genaro Rodas.

— S ő vajon kitől hallotta? Honnan tudta meg? Ki mondta meg neki?

— Egyik barátja... Lucio Vásquez a neve... a titkosrendőrség-nél dolgozik... Ő mesélte a férjemnek, ő meg nekem...

— Maga meg a tábornoknak! — csapott le rá sziszegve a hadbíró.

Fedina némán megrázta a fejét, mintha azt mondaná: „Nem mondtam, hogy NEM?”

— És merre vette az útját a tisztelt tábornok úr...?

— De mondom, az Úristenre mondom, nem is láttam a tábornokot!... Így igaz, amint mondom! Nem érti, uram, amit mondok?... Nem láttam, nem láttam, a színét sem láttam!... Miért hazudnám, hogy nem láttam, ha láttam volna, de nem láttam, nem láttam.... De az hazugság, amit most odaír a papírra az az úr!... — az írakra mutatott, aki erre hirtelen feléje fordította szeplős arcát. Sápadt volt ez az arc és olyan szeplős, mintha több millió pontot itatott volna fel vele.

— Maga ne törődjék azzal, hogy az az úr mit ír vagy mit nem ír! Maga az én kérdésekre válaszoljon! Merre menekült el a tábornok...?

Csönd ereszkedett a szobára. Aztán egy idő múlva ismét felcsattant a hadbíró varjúhangja, keményen, mint a kalapácsütés:

— Merre menekült a tábornok?!

— Nem tudom... ha mondom! Miért éppen tőlem vár választ erre a kérdésre?... Nem tudom! Nem láttam, nem beszéltem vele... Miért nem hisz nekem?...

— Rosszul teszi, hogy megátalkodottan tagad. A hatóság mindent tud; többek között azt is, hogy maga hajnalban igenis beszélt a tábornokkal!

— Nevetséges!

— Jól figyelje meg, amit mondok, és ne nevéssen: a hatóság mindent tud, érti? A mi hatóságaink mindig mindent tudnak! Minden, érti? — Minden egyes „mindent”-nél az asztalra csapott. — Ha maga nem találkozott a tábornokkal, hogyan tett szert erre a levélre...? Mi? Csak úgy a levegőben szálldogált maga felé, aztán hopp! egy óvatlan pillanatban belebújt az ingecskéjébe... ugye?

— Ezt a levelet véletlenül találtam a tábornok üres házában... az egyik ablak alól a padlóról csíptem fel, amint kifelé jöttem, mivel senki emberfiát nem találtam benn... De jobb, ha nem koptatom a szám, mert uraságod úgysem hisz nekem, mintha bizony valami hazug személy lennék...!

— Felcsípte!... Még beszélni sem tud tisztességesen... — dörögte a bajsza alatt az írnok, és szeplői elvörösödtek a méltatlankodástól.

— No, most már aztán elég legyen a mesékből, asszonyság, mondja meg végre az igazat... — csapott nagyot a hadbíró az asztalra, és hátradől kényelmes párnázott karosszékében. — Mert ha még sokáig hazudozik és próbára teszi türelmemet és jószágomat, olyan büntetést zúdít a fejére, hogy örök életében megemlegeti...! De engem is!

— De mikor az igazságot mondtam... a teljes igazságot! De hát ha nem akarja elhinni...? Ön nem a fiam, hogy pálcával verjem a fejébe az igazat!

— Drágán fog fizetni, ha nem beszél, eliheti nekem... És még valamit: mi dolga volt magának a tábornokkal? Mije volt, vagy maga mije neki? A testvére? Vagy az ágyasa...? Mit sütöttek ki?

— Én... a tábornoknak...? Semmije sem vagyok! Még hogy az ágyasa! Mindössze kétszer láttam életemben... Egyszer megkértem a lányát valaki részére... egyszer meg arra, legyen a kicsi fiam keresztanyja...

— Ez nem válasz!

— Hiszen már csaknem a komaasszonyom volt, uram!

A szeplős írnok ismét belekottyantott:

— Csupa hazudozás!

— S ha én elszomorodtam és elvesztettem a fejem és oda futottam, ahová futottam, csak azért történt, mert az a Lucio azt mondta a férjemnek, hogy egy illető el akarja rabolni a tábornok lá...

— Hagyja már abba a hazudozást!! Sokkal jobban tenné, ha elárulná a tábornok búvóhelyét, de sürgősen!! Nézze, én tudom, hogy maga ismeri, sőt egyedül maga ismeri, hol bujkál a vén disznó... ismeri és meg is fogja mondani nekünk, itt, most, azonnal, egyedül nekem... Ne bőgjön, inkább beszéljen... hallgatom...

Szelíd tónust vett fel, szinte bizalmaskodva suttogott, mint a jó pap a gyóntatószékben.

— Fedina, édesem, ha megmondja nekem, hol van a tábornok... Nos, figyeljen ide: én *tudom*, hogy maga ismeri a rejtekhelyét, és azt is tudom, közölni fogja velem, ugye...? Ha megmondja nekem, megbocsátok magának, érti?... Megbocsátok magának, mintha mi sem történt volna, és azonnal elrendelem szabadon bocsátását... mehet nyugodtan, bánatlanul... Jól gondolja meg... édesem...
JÓL GONDOLJA MEG!

— Jaj, uram, ha én azt tudnám, meg is mondanám! De nem tudom! Úgy szakadjon rám a szerencsétlenség, hogy *nem tudom!*... Jaj, szentséges Szentháromság, mitévő legyenek...?!

— Miért tagad? Nem tudja felfogni, mekkora bajt zúdit magára?

Ismét csönd támadt. Csak az írnok szívta odvas fogát.

— Jól van, ha nem hajlandó szépszerével vallani, mert maga rosszfajta teremtés, most már látom — a hadbíró egészen könnyed hangon beszélt, de szavaiban a kitörni készülő vulkán dühe izott —, hát majd vallani fog csúnyán. Vegye tudomásul, hogy főbenjáró vétséget követett el az állam biztonsága ellen: maga a felelős, egyedül maga a felelős egy hazaáruló, lázadó és gyilkos, az Elnök Úr ádáz ellenségének a szökéséért. EZÉRT van most itt! Már éppen eleget beszéltem magának, már túl sokat is beszéltem, túl sokat!

Rodas szerencsétlen felesége nem tudta, mitévő legyen. Ennek a démonian megszállott embernek a szavai rettenetes, majdhogynem halálos fenyegetést rejtettek. Álla, ujjá, lába reszketni kezdett... Akinek reszket az ujjá, szinte a csontját rázza ki belőle, kezét úgy rázza, mint a kesztyűt. Akinek reszket az álla, képtelen beszélni, fájdmakát sürgönyöz. Akinek reszket a lába, mintha kocsin utaz-

nék, mellyel két megbokrosodott ló száguld, mint ördög a kárhozott lélekkel.

— Uram... — rimánkodott.

— Lásza be, hogy ez nem játék. No, elő vele, de gyorsan... HOL van a tábornok...?

Valahol messze kinyílt egy ajtó, s a láthatatlan nyíláson át gyermekesírás szűrődött be a vállatósobába. Meleg, fájdalmas sírás...

— Nos, beszéljen... A gyermekéért!

Alighogy ezt kiejtette a hadbíró, Fedina megrökönyödve kapta fel a fejét, és körbetekintett a szobában, honnan jön a gyermekesírás.

— Már vagy két órája sír, de hiába is kutatja, úgysem találja ki, merre van. Az éhségtől sír, és éhen is hal, ha azonnal meg nem mondja nekem, hol rejtőzik a tábornok...

Az asszony eszelősen ugrott az egyik ajtóhoz, de három férfi vagy inkább feketebe öltözött vadállat állta az útját. Játzsza, fél kézzel gyúrték le kétségbeesett erőlködését. A késhegyre menő de hiába-való küzdelemben haja szétbomlott, blúza kioldódott a széles öv alól, s a gombok fele is lepattant róla annyira, hogy duzzadt keblét majdnem egészen meztelenül hagyta. Szoknyája is lesiklott derekáról, egy szál alsószoknyában maradt a kopók előtt. De mit törődött ő most mindezzel... szinte meztelenül esett térdre, és a földön csúszva-mászva vonaglott a hadbíró lába elé, és őrvjögve kulcsolta át a térdét:

— A kicsim... engedje, hogy megszoptassam a kicsimet!!

A hadbíró-bálvány a szikla érzéketlenségével nézett le rá.

— Minden kívánsága teljesül, mihelyt megmondja nekem őszintén, hol bujkál Canales tábornok...

— A Kármelhegyi Szűzanyára, uram... — nyöszörgött Fedina, és egyre ölelte, csókolta a hadbíró csizmájának a szárát — ...a Kármelhegyi Szűzre könyörgöm, hadd szoptassam meg a gyermekeket!!... Nem hallja?! Már annyi ereje sincs, hogy sírjon... Nem hallja?! Mindjárt meghal a kicsikém!! De akkor én is utána halok...

— Nekem hiába hivatkozik a Kármelhegyi Szűzre! Ha azonnal nem mondja meg, hol találjuk meg a tábornokot, itt maradunk akár ítéletnapig is, s a kölyke is halálra bógheti magát...!

A fiatalasszony örült kétségbeeséssel vetette magát újra az ajtót őrző fekete kopókra, és vadul birkózni kezdett velük. Amikor azok egy-két durva ütéssel a padlóra dobták, megint csak a hadbíró elé mászott, és átölelte a lábszárát.

— Uram... a fiamért... irgalmazzon...

— Rendben van, megkegyelmezek magának is, a fiának is... HOL van a tábornok? Hol van a tábornok?... Szükségtelen, hogy itt térdeljen előttem és ezt a komédiát eljátssza, mert ha nem mondja meg, nem is álmodhat arról, hogy megszoptatja a gyermekét... Akkor elpusztul...

A hadbíró lustán felállt, mert már belefáradt az ülésbe. Egy rúgással lerázta magáról a csizmájára tapadó Fedinát, és sétálni kezdett a rosszul világított, síri szobában. A szeplős írrok tovább szította odvas fogát, a tollát pedig készenlétben tartotta, hogy azonnal pa-

pírra vethesse a vallomást, mely sehogy sem akart kicsúszni a szerencsétlen asszony száján.

— Hol van a tábornok?

Téli éjszakákon a víz sír halk nyöszörgéssel a tartályokban: így hangzott most a gyermek sírása is, el-elcsuklón bugyborékol.

— Hol van a tábornok?

Fedina megsebzett állatként jártatta körbe a tekintetét, és az ajkát harapdálta. Nem tudta, mitévő legyen. Közel járt az örület-hez.

— Hol van a tábornok?

Öt... tíz... tizenöt perc múlt el így. A hadbíró megtörölte az ajkát fekete szegélyes zsebkendőjével, aztán a kérdéshez hozzátette a fenyegetést is:

— Ha pedig továbbra sem hajlandó töredelmesen vallani, majd kap egy kis oltott meszet... attól aztán, fogadok, rögtön eszébe jut, merre inalt el a méltóságos tábornok úr!

— Mindent megteszek, amit akarnak... de előbb engedjék... engedjék meg... könyörgöm, engedjék meg, hogy megszoptassam a kicsimet!... Uram, ne tegye ezt velem, lássa be, ez nem igazság... az a szerencsétlen kicsi élet nem vétkes semmiben... hadd szoptatom meg... aztán büntessen meg engem, ahogyan csak akar...

Az egyik fekete fogdmeg egyetlen ütéssel a földre sújtotta a nyomorult fiatalasszonyt, a másik óriási csizmájának hegyével akkorát rúgott rajta, hogy Fedina valósággal végighempergőzött az olajos padlón. Ütötték, rúgták, verték, ahol érték.....

Hajnali egy óra volt, amikor két kezét belemélyesztette a mészbe, hogy legalább addig megmeneküljön a kegyetlen ütlegektől. A meszszeségből időnként felhangzott az egyre gyengülő gyermekesírás. Fedina már nem volt eszénél, tompa kábulatban dagasztotta a meszet.....

Időnként felcsattant a hadbíró száraz kérdése:

— Hol van a tábornok? Hol van a tábornok? HOL VAN A TÁBORNOK...? Hol van? Hol van? Hol van...?

Ezt ember el nem viselheti. Ez a pokol...

Egy óra...

Kettő...

Három.... A gyermek egyre sírt.... A mész égette a kezét, mintha parazsat fogdosott volna....

Négy óra..... A gyermek... egyre.... sírt.... Vagy már.... nem is..... sír.....?

— Hol van a tábornok? Hol van a tábornok? Holvanatábornok? Holanavananatábokonokvanaholavanavanatábornoktábornoktárboronokbormok....?

Kezét megszámlálhatatlan mély repedés borította már; ezek minden mozdulatra szétnyíltak, elviselhetetlenül égtek; ujjai a hegyüktől a tövükig felhasadtak, ujjközei kisebesedtek, körmei vérben úsztak. Fedina már csak állati üvöltéssel tudta kezét a mészbe mélyeszteni, minden mozdulat szinte az eszét vette. De valahányszor abbahagyta a dagasztást és ajkán könyörgő szavak bugyborékolnak fel, azonnal ütlegetni, tépni, rúgni kezdtek. És közben a rettenetes szöveg...

— Hol van a tábornok? Hol van a tábornok?

De már nem hallotta a hadbíró szenttelen hangját. Gyermeke egyre tompuló sírása mennydörgésként dörömbölt a dobhártyáján — — —

Öt óra előtt húsz perccel a földön fekvő, ájultan magára hagyták. Ajka széleiről ragadós nyál csorgott, sebesült kebléből szinte alig látható apró nyílásokon át a mésznél is fehérebb tej szivárgott. Bedagadt és gyulladt szeméből olykor kigördült egy-egy önkéntelen könnycsepp.

Később — már jócskán megvirradt — visszazállították a cellába. Amint ott a hűvösségtől lassan-lassan magához tért, maga mellett a földön észrevette alélt, merev, haldokló gyermekét; a csöppség már nem is volt emberi: olyannak tűnt, mint valami csenevész, rozszszul összetákolt rongybaba... Fedina tébolyult sikollyal kapta meleg mellére. A puha, forró anyamell érintésétől a csöppség nagy sokára mintha magához tért volna, kicsi kezével tétován tapogatott, majd szájacskájával a bimbóra hajolt. De alig vette pici szájába, megérezte rajta a mész ízét, kiejtette cserepes ajkai közül, és ismét halódó sírásba kezdett. Anyja hiába igyekezett a bimbót visszaerőltetni a szájába, többé nem volt hajlandó bevenni, csak szívet tépően nyöszörgött, egyre halkabban. Fedina vadállat módjára felordított, az ajtóhoz ugrott, és dörömbölni kezdett. A gyermek hült... hült... mind jobban kiszállt belőle az élet...

— Jaj!!! Meghal a kicsim!! Meghal a fiacskám!!! Meeeghaaa!!!! Irgalmas Isten... JAJ!!! Orvost!!!! A gyermekem... a gyermekeeeeem!!!! Vége! Nyissák ki!!! OOOOORVOOOOST!!!!... Szentséges Szűz...! Áldott Szűz!!! Áldott Szent Antal!!! Jajjjajajajajajj.....!!

Odakint javában állt az ünnep, az Elnök Úr hódolatteljes tiszteletére rendezett valóban káprázatos ünnep. A második nap éppoly hévvel és fényvel, mint az elsón. A vesztőhelyszerű emelvényen a vetítés kifogyhatatlanul tartott, s a vízikerekhez láncolt rabszolgák gyűrűje körül gondtalan aranyláncos polgárok sétálgattak kövér nejükkel, akik az elragadtatástól néha így sikoltottak fel:

— Jaj! de *gyönyörű*...!!

Tavaszy Sándor fordítása